

Jaar 1110 – Van Hildegard von Bingen, de sachsenspiegel en de Calmage en afforage

Hildegard von Bingen, die reeds als 15-jarige bij de **Benedictijnenorde** werd gewijd, schreef haar '**Physica Sacra**' in haar abdij op de Rupersberg. Hierin sprak ze van **bier bereid met 'hoppo'** of **hop**.

Ze beschouwde het helemaal niet als een geneeskrachtig middel. Ze vond het zelf niet erg gezond voor mannen 'omdat deze er melancholiek en neerslachtig van werden en door de warmte die eraan toegeschreven werd, was dit slecht voor de **testikels!**'

In welke mate is het profane schrijfwerk van een mystiek nonneke betrouwbaar?

Persoonlijk verdenk ik er haar van dat ze met dergelijke 'afschrikwekkende' uitspraken het 'alleenrecht' op de hop voor de Benedictijnen probeerde te houden

... en dat ze op deze manier het 'geheim' van het kloosterbier probeerde te bewaren.

1120 - De hommel van Lambertus van Sint-Omaars -

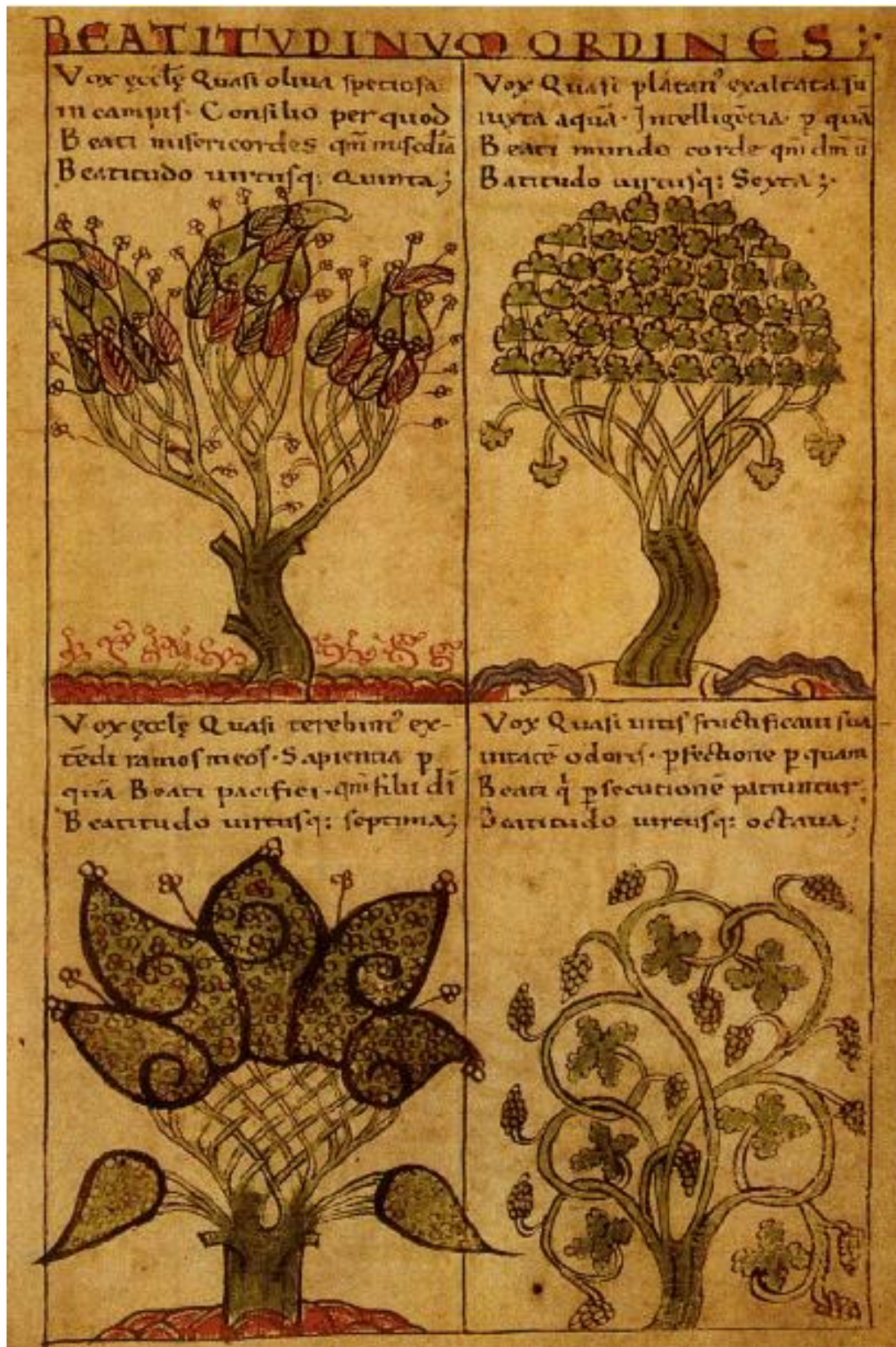
In 1120 werkte **Lambertus**, kanunnik van **Sint-Omaars** zijn **Liber Floridus** af, een prachtige encyclopedie met vele miniaturen.

Daar tussen zit zijn eigenaardige kaart van Europa.

Maar voor ons is zeker zijn miniatuur met de 'geurende' planten belangrijk, want langs onder rechts is er een plant die heel herkenbaar is: **de hop** of tenminste de 'humuli'.

Ook hier kunnen we maar constateren dat Lambertus de hop kende, en waarom zou hij dan ook het gebruik er van in her bier niet gekend hebben?

Hier rechts onder vinden we bij deze planten ook **de hop** afgebeeld, zoals we deze kennen uit voorgaande afbeeldingen.

In het huidige Limburg -

In het domein **Halen** werd in **1147** bij akte het contract tussen de abdij en zijn ‘meier’ of ‘ontvanger’ vastgelegd. Daarbij werd onder andere bepaald dat het recht op het brouwen en het vissen door particulieren kon gehuurd worden en dat deze huurders alleen verantwoordelijkheid schuldig waren tegenover de abt.

De brouwerij werd ‘**camba**’ genoemd en de brouwer de ‘**cambarius**’.

Het bezit van de grond en van het water door de heer, bracht met zich mee dat deze op zijn domein een brouwerij inrichtte waar iedereen verplicht was zijn bier te komen brouwen.

Zo werd de ‘ban’-naliteit van de brouwerijen in het leven geroepen.

Ook in de volle middeleeuwen – met de opkomst van de steden - bleef de grondheer zich aan dit recht houden.

Arnold IV graaf van Loon en Chiny vergunt in **1235** aan Hasselt dezelfde rechten en vrijheden waarvan de stad Luik geniet, maar er mag noch molen, noch brouwerij opgericht worden zonder zijn toelating. Ditzelfde vergunt hij in 1239 aan Beringen, in september **1240** aan Kuringen en in **1245** aan Stokkem. Hij hield dus vast aan de bannaliteit van de brouwerij.

Het paanhuis te Kortesse

Een dergelijke brouwerij werd in Limburg een ‘**paanhuis**’ genoemd.

Vannoppen (14) legt ons uit dat dit woord afkomstig is van het middeleeuwse latijnse Panna wat ook de ‘caldarium magnum of de brouwketel was.

De sachsenspiegel -

Het klooster van Corvey – dat rond 820 gesticht werd als ‘zusterklooster’ van de abdij van Corbie - was ondertussen in Duitsland het belangrijkste cultureel centrum geworden die keizer en koningen adviseerde. Eén van die dingen die ze rond **1220** deden, was de Saksische wetten coördineren

Van deze Saksische wetten werden geïllustreerde wetboeken gemaakt die men de ‘Sachsenspiegels’ noemt. Hiervan zijn er een viertal over waarvan die van Heidelberg en die van Leipzig wel de mooiste zijn. De hierna afgedrukte folio komt uit het boek van Heidelberg. Bij de ‘V’ of de vijf zien we een man met een bijl die een overhangende hoprank afhakt.

De Saksische wet stelt immers dat een overhangende rank die met zijn wortels bij de buurman staat, en over de schutting hangt, zover mag afgehakt worden als je er aan kan. Deze wetten zijn niet uitgevonden in 1220 maar de Sachsenspiegels coördineren de oude landwet van de Saksen die dus best kan teruggaan tot in de stichtingstijd van de abdij van Corvey.

1208 - Bier en hop in de keuren en de tollen -

Op de **3de juni 1208** bevestigde Philippe – koning van de Romeinen – de keures van het Prinsbisdom **Luik** die door **bisschop Albert** gegeven waren. Hierbij werd er gesteld dat het brood in de stad Luik, niet duurder mocht zijn dan 4 stuks voor 1 denier, waarbij gevoegd werd, zolang dat het mud koren niet duurder kost dan 10 sou.

Daarnaast mocht men de ‘cervoise’ niet duurder verkopen dan 1 denier voor 4 ‘bichiers’. We nemen aan dat een ‘bichier’ een pint is. Ook hier werd er een voorwaarde bijgevoegd; zolang de mud **spelt** niet duurder was dan 40 deniers.

Daarmee weten we ook dat het middeleeuwse Luikse bier met spelt gebrouwen werd.

1224 – Hertog Heinrich en het marktrecht -

In het boek ‘Wirthschaftliche und rechtliche Abhandlung von dem Hopfen’ an Johann Heumann’ lezen we dat in 1224 *Heinrich I, hertog van Schlesien of Silesie in Oost-Pruisen het klooster van Trebnitz een marktrecht geeft, waarbij er sprake is van de hop.*

c) In nomine Domini nostri Ihesu Christi Amen. Rerum gestarum praeteritarum veritas ad memoriam posterorum non pervenit, quam scriptorum auctoritas non manifestat et ostendit. Hoc Ego Henricus Gratia Dei Silesiae Dux cautius considerans scire uolo tam praesentes, quam posteros: Quod proinde cupiens commodis et utilitatibus intendere Monialium in Monasterio Trebnicensi Deo famulantium meae foundationis, haec etiam defectibus ipsarum in victualibus obviare. Et quia praeter forum eas sit permanere difficile, in quo sibi necessaria aliquando suis denariis pro restauratione meliori valeant comparare, forum uel oppidum ante fores Monasterii, de Consilio Baronum meorum locare decreui: In quo mercaturae uel mercimonia: Sal, Panni, Carnes, Cereuisia, Panes et omnis mercatura uel omnia uenalia uendentur et ementur, ab omnibus ibi ad forum uenientibus: Locui ego et disposui forum ante oppidum Trebnicense per istum modum? Quod incipiendo palum incussi in riuulum in oppositum. . . . Tertium, ex hoc transui directe tenendo limites haereditatis Droschou ad sinistrum usque ad terminos et limites haereditatis Zanzirzou ad sinistram usque ad uiam, quae ducit de Malschowo ad Capellam sancti Petri, et stando quintum palum incussi. Ab eo uero loco signato in uia eadem deambulans usque ad montana Lagoschii, ignibus hortolani residentes circa Capellam sancti Petri laborant pro humulo et ibi quiescens sextum palum incussi, etc. uid. Fridr. Guil. de Sammersberg Silesiac. rer. scriptor. Vol. I p. 819.

- Op de derde laatste lijn staat er : pro humule...

1232 – Een nieuwe keure en 't recht op de calmage en afforage -

In 1232 komt er een nieuwe keure voor Poperinge die deze van 1147 en 1208 op verschillende artikelen verbetert. Daarin worden ook de rechten van de abdij vermeld.

De abdij bleef de volgende rechten in de stad hebben: de hallerechten, de 'droit d'estalage' of het recht op het tentoonstellen van de te verkopen goederen, de grondrechten,

het recht op de maten en gewichten,

de rechten op de confiscatie van de verlaten goederen, de verlaten huizen en ruimten

en op de nagelaten goederen de kinderloze bastaarden.

Zij bleven ook de rechten hebben wat men de '**calmage en afforage**' – rechten noemde.

1245 - De brouwsters van Haarlem

We mogen echter wel stellen dat in de 13de eeuw er nog geen sprake was van beroepsbrouwers.

Voornamelijk werd er nog thuis door de vrouw gebrouwen gewoon boven de haard.

*De vrouwen in **Haarlem** kregen in hun stadsrecht in een ordonnantie van Graaf Willem II op **23 november 1245** het recht om als 'zelfstandige'*

brouwster te worden, anderzijds beliste men dat een vrouw zonder toestemming van haar man slechts één brouwsel bier op rekening mocht leveren.

Naast de vrouwen werd er nog gebrouwen in de kloosters en abdijen die vrijgesteld waren van het gruitrecht.

1252 – Lubeck en de tol van het Zwin

Kristof Papin schrijft in zijn artikel 'De hophandel tijdens de middeleeuwen in noord en midden-Europa' dat de oudste vermelding van de hoppe in economische documenten betrekking heeft op de stad Lubeck.

In het document dat de tol opgaf voor de invoer van handelsgoederen door vreemde kooplieden uitgevaardigd door de raad van de stad in **1227** geeft men reeds melding van de import van **hoppe**.

Op **2 januari 1248** geeft de Beierse hertog **Albrecht I** zijn goedkeuring aan een regeling voor de handel tussen enerzijds Salzwedel en **Hamburg** en anderzijds Lubeck en Salzwedei. Daar is er sprake van een tol van 2 denari per 'talento humuli'. Het feit dat er in de eerste helft van de 13de

eeuw reeds in economische documenten sprake is van hoppe wijst er duidelijk op dat we in deze periode reeds kunnen spreken van hoppe als cultuurgewas dat werd verhandeld.

In **Wismar** waren er in de jaren 1250 ook al hoptuinen die de stad belaste.

Zegel van Wismar

Professor H. Stieda, die een bijdrage chreef over de hoppelteelt in Lubeck, schrijft dat er in de omgeving van Lubeck in 1235, in Erfurts in 1289, in Wismar en Rostock in de periode 1220 – 1226, in Halberstadt in de periode 1370 – 1400 talrijke berichten te vinden zijn betreffende de hopkultuur, de hopmaerkt en de hophandel.

Peraldus, theologisch boek – gemaakt tussen 1250 – 1300 – British Library – De draak – zo stelt men – is dikwijls geassocieerd met de duivel en komt in de

apocalyps voor. Als vertegenwoordigers van de duivel, waren de draken vijanden van de heiligen, waaronder Sint-Joris, die één van die draken versloeg.

Onder welke 'boom' ligt die draak toch? En in welke vrucht pikken de zwarte vogels daar in de opperste fries? De kraaien hebben het voortverteld....